

Sygn. akt **VIII Gz 19/19**

POSTANOWIENIE

Dnia 11 marca 2019 r.

Sąd Okręgowy w Szczecinie Wydział VIII Gospodarczy

w składzie:

Przewodniczący - SSO Piotr Sałamaj

po rozpoznaniu w dniu 11 marca 2019 r. w Szczecinie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa H. S.

przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w N. i Ł. I.

o zapłatę

na skutek zażalenia pozwanej Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w N. na postanowienie Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie z 6 grudnia 2018 r., sygn. akt XI GC 1584/17, w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych

postanawia:

oddalić zażalenie.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie oddalił złożony wraz z apelacją wniosek pozwanej Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w N. o zwolnienie od kosztów sądowych. W uzasadnieniu Sąd wskazał, że podstawą orzekania w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych osoby prawnej jest art. 103 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (dalej u.k.s.c.), a w przypadku częściowego zwolnienia – jak w tym przypadku w zakresie opłaty sądowej od apelacji – art. 101 ust. 1 i 2 u.k.s.c. Wskazał przy tym, że dla rozstrzygnięcia wniosku osoby prawnej o zwolnienie od kosztów sądowych potrzebne są miarodajne informacje o jej kondycji finansowej i możliwościach płatniczych, zaś ciężar dowodu spoczywa w tym zakresie na wnioskodawcy. Osoba prawna może swoją sytuację finansową wykazywać wszelkimi miarodajnymi dowodami, w szczególności z dokumentów. Odnosząc to do wniosku Spółdzielni Sąd Rejonowy wskazał, że swój brak środków na poniesienie kosztów postępowania wywodziła z braku obecnie jakiejkolwiek rezerwy finansowej, którą mogłaby przeznaczyć na pokrycie kosztów sądowych. Podała przy tym, że obecnie ma szereg nieukończonych inwestycji, które na bieżąco generują nowe koszty, a pozwana spółdzielnia mieszkaniowa nie jest w stanie ich szczegółowo przewidzieć. Na potwierdzenie opisywanej sytuacji Spółdzielnia złożyła informację o należnościach i przychodach z tytułu opłat eksploatacyjnych oraz sprawozdanie finansowe za dwa kwartały 2018 r. sporządzone 18 lipca 2018 r. Zdaniem Sądu Rejonowego twierdzenia te i środki dowodowe były niewystarczające, żeby wykazać ziszczenie się przesłanek z art. 103 u.k.s.c. Z przedłożonych dokumentów wynikało, że przychody Spółdzielni z tytułu opłat eksploatacyjnych na 31 marca wynosiły 184.652,28 zł, natomiast w drugim kwartale uzyskała ona przychody w wysokości na 30 czerwca wynoszącej 199.502,74 zł. Co do kolejnych kwartałów 2018 r. brak było danych, a nie są to jedyne przychody pozwanej. Nadto pozwana wskazywała w tych dokumentach wybrane źródła finansowania majątku w tym zobowiązania i rezerwy na zobowiązania wynoszące 18.600 zł, zobowiązania długoterminowe – 18.220 zł, zobowiązania krótkoterminowe bez funduszy specjalnych – 271 zł. Sąd Rejonowy zwrócił też uwagę na pozycję w kwocie 2.464.480,67 zł, która opisana

została jako „# (...)!”. Tym niemniej Sąd I instancji uznał, że dokumenty przedłożone przez pozwaną nie dają podstaw do tego, ażeby przyznać jej dobrodziejstwo zwolnienia od kosztów sądowych w postaci opłaty sądowej od apelacji

Pozwana Spółdzielnia Mieszkaniowa złożyła zażalenie na powyższe postanowienie, zaskarżając je w całości i domagając się jego zmiany przez zwolnienie jej od kosztów sądowych w całości albo uchylenia postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, jak również domagała się zasądzenia zwrotu kosztów postępowania. Pozwana podniosła następujące zarzuty:

1) naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie przez Sąd w miejsce swobodnej oceny dowodów dowolnej ich oceny, polegającego na:

- dokonaniu dowolnej, sprzecznej z zasadami logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego oceny materiału dowodowego i nieuwzględnienie przy wydawaniu orzeczenia tego, że sytuacja finansowa pozwanej nie pozwala na poniesienie kosztów opłaty sądowej w całości,

- dokonaniu wybiórczej, pozbawionej wszechstronności oceny materiału dowodowego, co skutkowało nieuwzględnieniem okoliczności, że pozwana wykazała przedłożonymi dokumentami, iż nie ma dostatecznych środków na poniesienie kosztów sądowych w postaci opłaty sądowej w niniejszej sprawie, w tym zwłaszcza w sytuacji nieposiadania jakiegokolwiek rezerwy, którą mogłaby wygospodarować na pokrycie kosztów oraz toczących się wobec pozwanej postępowań sądowych oraz niezakończonych przez pozwaną inwestycji, które generują znaczne koszty,

- pobieżnej i pozbawionej głębszej analizy ocenie zgromadzonego materiału dowodowego w sposób nieuwzględniający całości okoliczności faktycznych sprawy, w tym zwłaszcza faktu, że sprawozdania finansowe za dwa kwartały 2018 r. oraz informacje o należnościach i przychodach z tytułu opłat eksploatacyjnych jednoznacznie wskazują na znaczne koszty prowadzonej przez pozwaną działalności i wysokość ciążących na niej zobowiązań;

2) naruszenia art. 103 u.k.s.c. przez jego błędne zastosowanie i uznanie, że pozwana nie sprostowała wykazaniu, że nie posiada dostatecznych środków na uiszczenie kosztów sądowych w postaci opłaty od apelacji, podczas gdy z załączonych dokumentów i wyjaśnień wynika wprost odmiennie – że pozwana nie posiada środków finansowych na poniesienie kosztów sądowych w niniejszej sprawie.

Pozwana wywodziła ponadto, że skoro Sąd Rejonowy miał wątpliwości co do ustaleń faktycznych, to powinien był zarządzić w tym celu dochodzenie na podstawie art. 109 u.k.s.c.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Zażalenie okazało się bezzasadne i jako takie podlegało oddaleniu.

Zwolnienie od kosztów sądowych osoby prawnej reguluje art. 103 u.k.s.c., który stanowi, że sąd może przyznać zwolnienie od kosztów sądowych osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli wykazała, że nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie. Z uwagi na brak wskazania w przytoczonej jednostce redakcyjnej dowodów, jakimi wnioskodawca powinien wykazać przesłanki określone w tym przepisie, powszechnie przyjmuje się, iż mogą być to jakiegokolwiek środki dowodowe obrazujące kondycję finansową osoby prawnej. Niemniej wskazać trzeba, że do najbardziej miarodajnych dokumentów obrazujących kondycję finansową osób prawnych należą informacje statystyczne, zaświadczenia urzędów skarbowych, sprawozdania finansowe, raporty kasowe, wyciągi bankowe itp. [por. np. postanowienie SN z 28 listopada 2007 r., V CZ 106/07].

Skarżąca nie przedłożyła wraz z wnioskiem o zwolnienie od opłaty od apelacji żadnych innych dowodów poza tymi, których szczegółowej i właściwej analizy dokonał Sąd pierwszej instancji. Wnosząc zażalenie pozwana w istocie także nie wyjaśniła wątpliwości co do niektórych pozycji w przedłożonych przez nią dokumentach, w tym co do pozycji oznaczonej jako „# (...)!” obok której wskazano kwotę 2.464.480,67 zł. Zamiast tego w istocie Spółdzielnia ograniczała się do ogólnych twierdzeń o braku rezerw finansowych na poniesienie kosztów postępowania, jak też uważała, że w

razie wątpliwości na Sądzie pierwszej instancji spoczywał obowiązek wszczęcia dochodzenia na podstawie art. 109 ust. 1 u.k.s.c., aby wyjaśnione zostały wątpliwości. Oczekiwanie takie ze strony pozwanej należy jednak uznać za bezzasadne, gdyż to na niej spoczywał ciężar wykazania przesłanki zwolnienia od kosztów sądowych z art. 103 u.k.s.c., a nie na Sądzie Rejonowym bezwzględny obowiązek ustalania sytuacji pozwanej z urzędu.

Wprawdzie przepis art. 8 ust. 1 u.k.s.c. odsyła w postępowaniu dotyczącym kosztów sądowych do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, chyba że ustawa stanowi inaczej, jednakże w przypadku przesłanki zwolnienia od kosztów sądowych osoby fizycznej oraz osoby prawnej ustawodawca wyraźnie wprowadził pewne odmienności w zakresie postępowania. W przypadku zwolnienia od kosztów sądowych osoby fizycznej ustawodawca w art. 102 u.k.s.c. nie tylko wprost wskazało jakiemu rodzaju dokument (oświadczenie o stanie rodzinnym, majątku i dochodach) powinien zostać załączony do wniosku i jakie informacje powinien zawierać, ale także wprost – w przypadku braku tych informacji – odesłał do zastosowania art. 130 k.p.c., a zatem wprost wskazał, iż są to braki uniemożliwiające nadanie sprawie dalszego biegu. Analogicznie uregulowanie nie zostało natomiast zastosowane przez ustawodawcę w przypadku zastosowania instytucji zwolnienia od kosztów sądowych osoby prawnej w art. 103 u.k.s.c. Pozwala to z kolei na wysnucie wniosku, że w przypadku wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych osoby prawnej niewskazanie przez nią informacji (i nie udowodnienie ich) pozwalających na dokonanie oceny, czy jej wniosek jest zasadny nie stanowi przeszkody w nadaniu wnioskowi dalszego biegu i jego rozpoznaniu. W przypadku przyjęcia, że już z samego art. 8 ust. 1 u.k.s.c. wynika odesłanie do wszystkich ewentualnie mogących znaleźć zastosowanie przepisów k.p.c., zbędne byłoby odesłanie do art. 130 k.p.c. zawarte w art. 102 ust. 2 u.k.s.c. Skoro zatem ustawodawca w przypadku zwolnienia od kosztów sądowych osoby fizycznej uznał, iż nieprzedstawienie wskazanych w art. 102 u.k.s.c. informacji stanowi przeszkodę do nadania wnioskowi biegu i wymaga wezwania do jego uzupełnienia i wprost odesłał do art. 130 k.p.c., natomiast w przypadku zwolnienia do kosztów sądowych osoby prawnej odesłania takiego nie wprowadził, to należy uznać a contrario, że brak wskazania informacji obrazujących sytuację finansową wnioskodawcy będącego osobą prawną nie stanowi przeszkody w nadaniu sprawie dalszego biegu.

Prowadzi to do kolejnego wniosku, że w obecnym stanie prawnym obowiązek wykazania zaistnienia przesłanki zwolnienia osoby prawnej od kosztów sądowych z art. 103 u.k.s.c. spoczywa na wnioskodawcy już na etapie składania wniosku i to bez wezwania przez sąd. Ewentualne zaś niedostateczne wykazanie zaistnienia tej przesłanki obciąża wyłącznie wnioskodawcę. Pogląd taki jest przy tym poglądem dominującym w orzecznictwie wydanym w stanie prawnym po wejściu w życie u.k.s.c. [por. postanowienie SN z 5 marca 2009 r., III CZ 9/09; postanowienie SA w Poznaniu z 11 lipca 2013 r., I ACz 1131/13; postanowienie SA w Poznaniu z 19 lipca 2013 r., I ACz 1173/13; postanowienie SA w Rzeszowie z 26 lipca 2013 r., I ACz 471/13; postanowienie SA w Rzeszowie z 6 września 2013 r., I ACz 612/13].

Ponadto trzeba wskazać, że zgodnie z art. 109 ust. 1 u.k.s.c. sąd może zarządzić stosowne dochodzenie, jeżeli na podstawie okoliczności sprawy lub oświadczeń strony przeciwnej powziął wątpliwości co do rzeczywistego stanu majątkowego strony domagającej się zwolnienia od kosztów sądowych lub z niego korzystającej. Przepis ten wymaga zatem powstania po stronie sądu – względnie referendarza sądowego – wątpliwości co do rzeczywistego stanu majątkowego strony domagającej się zwolnienia od kosztów sądowych. Tymczasem w przypadku niniejszej sprawy Sąd Rejonowy oddalił wniosek w istocie uznając, że przedstawiona przez pozwaną sytuacja finansowa, choć miejscami niejasna, to jednak pozwala na przyjęcie, a contrario art. 103 u.k.s.c., że Spółdzielnia ma dostateczne środki na poniesienie kosztów postępowania w postaci opłaty sądowej od apelacji, ze względu na wykazane przychody z działalności za okres pierwszego i drugiego kwartału 2018 r.

Niezasadność stanowiska prezentowanego przez pozwaną wynika w zasadzie wprost z prezentowanego przez nią stanowiska, które przedstawia na uzasadnienie złożonego wniosku, a mianowicie, że uzyskiwane przez nią przychody ledwie wystarczają na ponoszenie bieżących kosztów działalności. Innymi słowy, pozwana wprost przyznała, że prowadzona przez nią działalność i ponoszone wydatki w stosunku do uzyskiwanych przychodów nie generują straty. Jak tymczasem wskazuje się w utrwalonym orzecznictwie, fakt, że koszty działalności gospodarczej strony przewyższają jej przychody generując stratę nie podważa możliwości poniesienia przez nią opłaty sądowej od pozwu. Występowanie straty nie świadczy bowiem o tym, iż strona nie dysponuje środkami koniecznymi do pokrycia kosztów

sądowych [por. postanowienie SA w Krakowie z 21 lutego 2013 r., I ACz 134/13, LEX]. Nadto należy mieć na uwadze, że do zastosowania normy z art. 103 u.k.s.c. nie może służyć ani charakterystyka branży, w której działa osoba prawna, ani też obowiązek wywiązywania się ze zobowiązań związanych z prowadzoną przez nią działalnością gospodarczą [por. postanowienie SA w Rzeszowie z 6 września 2013 r., I ACz 612/13, LEX]. Za miarodajne dla oceny zdolności do ponoszenia kosztów sądowych podmiotu prowadzącego ciągłą działalność uznawać przy tym należy przede wszystkim uzyskiwane przez ten podmiot przychody, gdyż z jednej strony obrazują one rozmiar prowadzonej działalności a z drugiej strony wskazują na bieżące wpływy, z których to powinny być pokrywane koszty sądowe.

Mając to na względzie uznać należało, że Sąd Rejonowy nie dopuścił się nie tylko naruszenia art. 103 u.k.s.c., ale również nie dopuścił się zarzucanego mu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., gdyż dokonana przezeń ocena przedłożonych przez pozwaną dowodów była szczegółowa, prowadziła do wyprowadzenia logicznie poprawnych i zgodnych z zasadami doświadczenia życiowego wniosków i mieściła się w zakresie swobodnej oceny dowodów przez sąd rozpoznający sprawę. Podkreślić przede wszystkim trzeba, że Sąd Rejonowy prawidłowo ustalił, że Spółdzielnia uzyskała w pierwszym i w drugim kwartale 2018 r. przychody w kwocie 184.652,28 zł i w kwocie 199.502,74 zł, a jednocześnie sama wskazywała, że przychody te pozwalają jej na pokrywanie wszystkich bieżących wydatków, a jedynie nie ma rezerw na inne cele. Biorąc zaś pod uwagę powyższe stanowiska judykatury co do obowiązku ponoszenia kosztów sądowych przez osobę prawną nawet w przypadku poniesienia straty, jak i brak podstaw do traktowania jakichkolwiek innych wydatków jako priorytetowe względem wydatków związanych z ponoszeniem kosztów postępowania sądowego, Sąd Rejonowy z faktów tych wyprowadził poprawny logicznie wniosek, że pozwana wnioskodawczyni jest w stanie ponieść koszty postępowania w niniejszej sprawie, w szczególności w postaci opłaty sądowej od apelacji w wysokości 1.080 zł, a co za tym idzie, nie zachodzą wobec niej przesłanki z art. 103 u.k.s.c.

Zaznaczenia wreszcie wymaga, że postępowanie w niniejszej sprawie prowadzone jest już od połowy 2017 r., a co za tym idzie – w ciągu półtora roku, jakie upłynęło od wszczęcia postępowania do daty, w której pozwana wniosła apelację (tj. 20 listopada 2018 r.), licząc się z możliwością przegrania postępowania przed Sądem pierwszej instancji i potrzeby obrony swoich praw przed Sądem drugiej instancji – pozwana mogła w tym czasie wygospodarować, czy też oszczędzić kwotę 1.080 zł potrzebną do zaskarżenia wyroku Sądu Rejonowego.

Wobec powyższych ustaleń na podstawie art. 385 w zw. z art. 397 § 2 zdanie pierwsze k.p.c. Sąd Okręgowy oddalił zażalenie jako bezzasadne.